

V R T E C.

Časopis s podobami za slovensko mladino s prilogo „Angelček“.

štev. 4.

V Ljubljani, dne 1. aprila 1916.

Leto 46.

Velika noč.

Rajska zasi je svetloba:
Kristus Zveličar živi,
v slavi iz groba se dvigne,
angelski zbor ga časti...

Solnce njegovo je lice,
solnce premilo Srce,
bele meglice krog njega,
zvezde v očeh mu žaré —

Vladaj, o Jagnje, nam božje,
v dušah ti naših stanuj:
naše življenje ti vodi,
ti nam na veke kraljuj!

O. E. B.

Gospod, pri nas ostani!

Mračí se... Nagnil se je dan
v Evropi — krivde vlada noč,
pekel poslal je greha noč:
v sovražnosti je svet razgnan...
Gospod, naš Bog, pri nas ostani,
z nebeško lučjo duše hrani!

Mračí se... Mračno je nebo,
slabotno tli ljubezni žar —
temní se: še divja vihar,
solzé krvave še teko...
Gospod Zveličar, ti ostani
pri nas in srca vdana brani!

O. E. B.

Mešlar Francek in njegov brat Peterček.

Fr. Pravda — Jožef Gruden.

VII.

Mlada Konopaska sta se lotila velikega dela. Donašala sta les, merila, tesala, pripravljala si palice, deščice in kline. Nihče ni vedel, kaj nameravata. Ali kmalu se je pokazalo, da bo voziček. Pa delo ni bilo tako lahko, kakor si je morda Francek mislil. Koliko ga je stalo truda, preden je sestavil eno samo kolo. Lojtrnici sta bili pa kmalu narejeni. Tudi koš jima ni delal preveč težave. Samo da bi imela vsa štiri kolesa! Ali njiju vztrajnost in pridnost sta premagali vse težkoče. Pomagali so jima res tudi drugi. Gospodar je bil nekaj tesarja in kolarja, pa jima je bil na roko z besedo in dejanjem.

Ko je bil voz narejen, sta ga dala fantiča okovati, da bi držal večji tovor. Vse je pričakovalo, da bosta na njem razvažala metle. Seveda tudi za to jima je imel služiti; ali ž njim sta nameravala še nekaj drugega, mnogo plemenitejšega. Peterček je vedel, kaj. Pa ni izdal nikomur svoje tajnosti, še materi ne, ker mu je bil Francek ukazal molčati.

Bila je sobota. Kovač je pripeljal voz. Dečka sta mu plačala s prihranjenim denarjem. Mati je sedela v svoji sobici pa urejala sebi in dečkoma praznjo obleko.

Mislila si je: »Mili Bog, urejam si obleko, pa je ne bom morda več nosila. Hodila sem v njej v cerkev. Zdaj ne morem več. Čemu bi se torej oblačila?«

V tem sta planila dečka v sobo. Prišla sta z dvorišča, pripravljala voz in ga poizkušala, vozeč se ž njim okoli hiše.

Francek je izpregovoril: »Mati, jutri je pa nedelja.«

»O, saj vem, zlato dete,« je odgovorila mati, »pregledala sem vama obleko, da bosta mogla v cerkev. Jaz, reva, bom pa doma.«

»Jutri pa morate tudi vi v cerkev, mati,« se hudomušno nasmehne Francek. Peterček, pristopivši z druge strani, mu pa pritruje rekoč: »Res, mati, jutri boste pa tudi vi pri maši in pridigo boste slišali.«

Mati pač ni vedela, zakaj tako govorita in ji vzbujata nepotrebno žalost.

Zato jima odgovori: »Kaj mi ne verjameta, da ne morem hoditi? Kako bi šla pol ure daleč, ko še te sobice ne prehodim?«

»Že verjameva, že,« poprime zopet besedo Francek. »Ali midva nočeva, da bi šli v cerkev, ampak peljali se boste.«

»Ne smejaj se, fantè,« ga pokara mati, »iz vasi se nihče ne vozi v cerkev, konj pa ni pri nas, in kdo mi napreže volj!«

Peterček se ni mogel več vzdržati, pa se je oglasil: »Mati, da ne boste dolgo ugibali, vam kar povem, da vas popeljeva midva.«

Mati še ni razumela, ker je mislila, da imata denar in da ji bosta naročila voz, pa jima je prigovarjala, naj si ne delata troškov.

Tedaj sta ji pa Francek in Peterček povedala natanko in jasno, da jo sama potegneta v cerkev z novim vozičkom.

Tega pa se je ponižna ženica malodane ustrašila. Nikakor ni hotela privoliti, ker se je bala, da bi jima škodovalo.

Ali sinova sta jo prosila, naj jima privošči to veselje, ki sta ga pričakovala že mnogo nedelj.

Francek je povzel: »Voziček sva naredila za vas, da boste mogli vsako nedeljo in vsak praznik v cerkev.«

Peterček se je hvalil, da ni tega nikomur povedal, dasi je vedel že davno.

Mati je dalje ugovarjala. Otroka sta obetala materi, da bosta vozila korakoma in ne bosta dirjala in da matere ne bosta prevrnili; da se bosta navsezgodaj ž njo odpravila na pot, ko bodo ljudje še doma; da ji bosta lepo pomagala z voza in da jo bosta počasi in oprezno povedla v cerkev.

»In po maši bova počakala,« sta dejala, »da se bodo razšli ljudje. Lepo vas bova vzela iz klopi, pa se bomo vrnili domov, in nič se vam ne bo zgodilo.«

Zjokala se je mati ob toliki ljubezni, vendar se je še branila vozička.

Pa sta šla otroka po gospodarja. Povedala sta mu, kako in kaj nameravata, in sta ga prosila, da bi za nju govoril.

Rad je Nevažil to storil, in Konopaskovka se je morala rada ali nerada vdati. Nevažil jo je preveril, da to ne bode dečkoma nič škodovalo, ampak da bosta imeli njiju duši od tega še velik prid. Pohvalil ju je, da tako iskreno ljubita mater, in se je nadejal, da bo njiju zgled tudi na druge otroke vplival dobro.

Ko se je mati odločila, da se bo peljala, sta ji poljubila otroka roko, stekla na dvorišče, pa si zopet ogledovala novi voziček. Morala sta ga še enkrat preizkusiti, zapregla sta se in jo ubrala okoli hiše, da so ropotala kolesa.

Francek je predlagal: »Zdaj ga bom pa sam!«

In zdirjal je, da ga Peterček še dohajal ni, dasi je tekel na vso moč in bi bil skoraj izgubil čepico.

Nato se je vpregel Peterček. Smejalo se mu je, da je voziček kakor peresce, in se je ponašal s svojo močjo, rekoč: »Sedi, Francek, boš videl, da bom tekel kakor prazen!«

Prejkone je hotel potem sam na voz in je silil zato v brata, da bi najprej on kočiral.

Francek se ni dal dolgo prositi. Ali da bi se ne mislilo, da je otročji in da se hoče igrati, je pripomnil: »Prepričati se vendar morava, če nese voz tudi večjo težo.«

Zlezel je pazno na voz.

Peterček se je uprl, potegnil je enkrat, dvakrat, ali voz se ni premaknil z mesta. Še kaj prida zmajal se ni.

Ni maral priznati, da je prešibek za ta voz. Odpregel se je in šel gledat pod kolesa, če ne leži morda kakšen kamen pod njimi.

Našel je sicer kamenček grahove velikosti, ali ta mu ni oviral voza. Vendar ga je porinil v stran, pa odmetal pesek od vseh štirih koles ter prosil Francka, naj zleze dol, da pretegne voz s tega kamenja.

Zvita buča si ga je bil potegnil na klanček. Ko je Francek zopet sedel, je zbežal z njim brez težave navzdol in naprej po ravnem, dokler se ni voz sam ustavil.

Rekel je, da gre, kakor bi bil namazan, in da bi Francka peljal, če treba, dve uri daleč, magari do same Prage.

Da pa je do Prage šestnajst milj, tega Peterček ni vedel, in Francek mu je očital: »Kaj boš, reva! V Prago ne drži cesta zmeraj navzdol. Če ne moreš naprej po ravnem, kako boš pa čez klanec?«

Peterček je priznal, da mu je brat prav povedal. Da bi pa dosegel svoj cilj in se tudi nekoliko peljal, si ga je hotel drugače pridobiti in je modroval: »Kadar bom jaz tako močan, kakor si ti, mi pojde pa s klanca kakor v klanec. Francek, ti me gotovo tako lahko popelješ na klanec kakor jaz tebe navzdol.«

Francek se je kazal močnega pa je dovolil: »Tak sedi no, načajivec, boš videl, da bom s teboj na klanec kar zdirjal.«

Peterček je zlezel prej na voz kakor Francek z voza.

Ostala sta oba en čas na vozu, da bi videla, če bo oba držal.

Peterček je pravil, da tehtajo mati blizu toliko, kolikor onadva skupaj.

Francek ga je res potegnil v klanec. Šlo mu je zlahka. Dasi ni dirjal, je vendar precej tekel.

Peterčka je mikalo peljati se še navzdol, češ, da bi si Francek oddehnil in bi mu ne bilo tako vleči kakor v klanec.

Ali Francek je sodil, da si najbolj odpočije, če neha voziti. Zato zapelje voziček na dvorišče in ga postavi pod streho.

Tako se je končala preizkušnja z novim vozom. Francek in Peterček sta bila prav zadovoljna. Kar nista mogla pričakati nedelje. Jutri bo. Zvečer nista dolgo zatisnila očesa. Tudi mati ni spala. Veselila se je, da pojde v cerkev, le to ji ni šlo v glavo, da jo bosta tja peljala njena otroka. Vse je izročila Bogu in vztrajala v molitvi zase in za otroka.

Zjutraj pa Francek in Peterček nista čakala, da bi ju mati poklicala, naj vstaneta. Planila sta kakor zajca s svojih ležišč, se umila, oblekla, pomolila in postavila voz pred vrata. Še jesti nista marala. Kar takoj sta hotela pred voz.

Naposled je mati povedala, da je pripravljena na odhod. Vzela sta jo na sredo, spremljala na dvorišče in jo posadila na voz. Opletla sta se z jermení, vsak z eno roko pa sta držala za oje. Francek je vlekel na desni, Peterček pa na levi. Šla sta pokoncu in se delala, kakor bi jima to ne delalo nobene težave. Brez neprilike sta prišla do cerkve. Tu sta pomagala materi z voza. Vedla in posadila sta jo v klop. Potem sta pa šla in spravila voz za pokopališčem.

Ljudi še ni bilo. Mati je vse svoje potrebe, želje in zahvalo razložila Bogu, preden se je začela služba božja. Lehko si mislimo, da je tudi molila za svoja otroka, Francka in Peterčka. Njena molitev je bila vroča. Več nedelj že ni bila v cerkvi. Zato ji je bilo tako milo pri srcu. Kar iz cerkve ni mogla.

Dečka sta jo nato zopet previdno pripeljala domov. To se je ponavljalo odslej vsako nedeljo in vsak praznik.

VIII.

Vsa vas je govorila o Konopaskovih otrocih. Vsak je hotel videti, kakó vozita mater. Starši so si želeli, da bi tudi njih otroci imeli tako ljubezen. Res, da so tudi drugi otroci zatrjevali, da ljubijo svoje starše, ali dokazali tega še niso dejansko. Dokler oče in mati ničesar ne potrebujeta in dokler sta zdrava, pa če imata denar, ni težko otrokom izpolnjevati dolžnosti do njih. Ko pa jih zadene nesreča kakor Konopaskovo mater, tedaj si otroci res pridobé zaslug, če strežejo staršem, zanje skrbe ter se lotijo zanje dela in težav.

Tako sta ravnala Francek in Peterček. Vse bi bila žrtvovala za mater. Za to, kar sta zaslužila, bi si bila lahko privoščila kak priboljšek ali si kupila lepo obleko. Dajala pa sta materi in naredila voziček, da bi mati mogla k službi božji.

Bil vam je to v resnici lep prizor, ko sta peljala otroka mater s takim veseljem v cerkev. Nista uganjala burk, nista se smejala, še dosti govorila nista. Mašni knjižici sta dela k materi na voz. Pozimi sta se pa vpregala v sani. Podedovala sta jih po očetu. Samo koš sta naredila sama.

Za največje plačilo svojega truda pa sta imela to, da je bila mati zdaj bolj vesela. Tolažila se je v svoji nesreči s hišo Gospodovo, s sveto mašo in z besedo božjo.

Tudi tega sta bila otroka vesela, da ju imajo mati zdaj še rajši in so čisto brez skrbi, kaj in kako bo z naprej.

Vest jima je pa tudi dajala prijetno izpričevalo. Izpolnjevala sta četrto božjo zapoved. Lehko sta upala, da se jima bo dobro godilo na zemlji.

Ljudje so ju imeli v čisljih. Kdor še ni kupoval od njiju metel, je naročil, da naj jih prinašata tudi k njemu. Dajali so zanje več, kakor sta zahtevala, in povrhu še kruha, krompirja, moke.

Seveda posvetne pohvale nista bila otroka željna. Ni jima bilo dovolji, da se jima plačuje zaradi ljubezni do matere. Francek se je izogibal temu, kolikor se je mogel. Nikdar ni vzel v misel, kaj počneta. Pa se je to vendar razglasilo.

Zvedel je za to tudi zdravnik Hvatal iz bližnjega mesteca. Takrat je bival pri njem dober prijatelj njegov iz Prage, gospod Koren, tudi doktor in obenem profesor. V mladih letih sta skupaj študirala in večkrat sta drug drugega obiskala. Pripovedoval mu je doktor Hvatal o Konopaskovih. Ko je videl, da z veseljem posluša, je pripomnil, da ga bode seznanil

z otrokoma. Peljal ga je v Detin. Mater sta našla doma, otrok pa ne; bila sta v šoli.

Gospod Koren je rekel, naj mu mati pove, kdaj in kako je zbolela in kaj ji je. Prepričal se je o vsem. Morala je potem stati, hoditi, se pripogibati in vzravnavati. Zdravnika sta govorila med seboj latinsko. Konopaskovka ju ni umela. Toliko je videla, da eden kakor drugi zmajuje z glavo. Bržone ni zanjo več pomoči.

Vprašala ju je: »Kaj ne, nevarno je, nevarno?«

Gospoda nista nič tajila, da nimata upanja.

V tem sta dečka pritekla iz šole, pozdravila tuja gospoda, poljubila materi in gospodoma roko pa začela takoj plesti metlice.

Doktorja sta se nadalje posvetovala in sta bila oba enakega mnenja.

To je povedal gospod Koren, rekoč: »Draga žena, tale moj prijatelj bi vam gotovo rad pomagal, ko bi bilo le v njegovi moči. Mi zdravniki vas že ne bomo spravili na noge. Edino, kar bi vam utegnilo koristiti in vas morda ozdraviti, je zdravilna voda v Toplicah. Ali vi nimate denarja za na pot. Potrebovali bi ga jako dosti. Pa koliko ga ne boste spravili skupaj, četudi bi vam prispevali dobrotniki.«

Mati je uvidela, da učeni gospod prav pravi. Žal ji je bilo, da je v Toplice tako daleč. Mislila je, da jih pač ne bo nikoli videla.

»Kdo bi me neki tja peljal?« je dejala mati. »Peš ne morem nikamor. A voz si naročiti za tako daljavo more pač bogataš, nikakor pa uboga vdova. In od česa bi tam živela? Slišala sem že tudi o tistih Toplicah. Kdor nima dosti denarja, naj ne hodi tja.«

Zoper to trditev sta zdravnika ugovarjala, zagotavljaje, da se tam tudi lahko poceni živi; bila pa sta prepričana, da stara reva pač ne pride tja, ko še skoraj za sol nima.

»Vrhu tega,« sta rekla, »je letos že pozno, a kaj prinese prihodnje leto, nihče ne vé.«

Nesrečna žena se je potolažila s to mislijo. Ali nekdo drugi ni bil potolažen, in to je bil naš vrli Francek Konopasek. Poslušal je, kaj se govori. Nobena besedica mu ni ušla. Ni bil sničav in radoveden, ali šlo je za mater. Sluha in misli ni mogel obrniti drugam. Jezilo ga je, da ga ta doktorja prav nič ne upoštevata. Kaj, mati nimajo za stroške? Česa pa nimajo pri hiši? Kaj jim pa manjka? Saj je vendar že dokazal, da zna zaslužiti. Vozi mater v cerkev, zakaj bi jih ne peljal v Toplice?

Nič ni povedal, ni hotel biti nadležen. Ali v glavi mu je bilo vse polno misli.

Ko sta doktorja pri materi opravila, sta se prijazno pomenila z dečkoma. Pogledala sta, kako jima gre rokodelstvo, ju pohvalila, pa še voziček sta hotela videti.

Francek je bil takoj na nogah. Peterček je pa skočil za njim. Ko sta pritekla na dvorišče, sta pokazala voz.

Gospoda sta ga dobro pregledala in se prepričala, da je vestno izdelan in da bo trpežen.

Dečka sta silila, naj bi eden gospodov sedel na voz, da ga bosta malo popeljala.

Profesor Koren jima je naredil to veselje, pa se jima je res dal potegniti blizu za hišo.

Ponudila sta se prijaznima gospodoma, da ju popeljeta prav v mesto. Ko pa gospoda nista sprejela te ponudbe, sta ju hotela potegniti vsaj precej daleč iz vasi.

Francek je bil bistra glavica. Mislil si je: »Pomenil se bom ž njima še o tistih Toplicah. Saj ni, da bi jima moral povedati, kaj mislim; morda bi se jima zdelo, da se ustim, ali bi dvomila, da res izpeljem, kar mislim.«

Ko sta mu dovolila, da sme malo z njima, je Francek priznal, da je poslušal, ko sta se pogovarjala z materjo o Toplicah.

»To mora biti čudno mesto,« je dejal.

»Čudno?« je vprašal gospod profesor, »zakaj čudno?«

»I, zavoljo tistih čudodelnih kopeli,« je odgovoril Francek.

»Seveda, v Toplicah so čudodelne kopeli,« je trdil gospod, »in že marsikateri bolnik je v njih okrevale. — Ali veš, kje so?«

»Onkraj Prage,« je urno uganil Francek.

»Seveda onkraj Prage,« se je nasmejal profesor, »toda iz Prage do tja je še lep kos pota.«

»Ali drži cesta tja?« je poizvedoval Francek.

»Ne samo ena.«

»Kako pa govore ljudje tam, češko ali nemško?«

»Nemško.«

Tega se je Francek ustrašil, zakaj nemško ni znal.

Pa je vprašal: »Kaj pa, ako pride Čeh tja, ali izve za tiste kopeli?«

»I, seveda izve. Tam se mnogo govori češko. Saj je vendar na Češkem.«

»Kako dolgo bi pa morali mati tam ostati, da bi ozdraveli?«

»Najmanj štiri tedne.«

»In bi to dosti stalo?«

»Okoli dvajset goldinarjev.«

»Pa pot tja?«

»Tudi toliko.«

Dvajset in dvajset je štirideset. Francku se je kar vrtelo v glavi pri tem računu. Zdaj je dvomil, da bi mater mogel tako daleč peljati.

Vse bo pa poizkusil, kar je v njegovi moči. V tem hipu pa mu šine v glavo, da bi mati ne potrebovali dvajset goldinarjev za na pot, če bi jih sam popeljal; hrano bi pa lahko vzel s seboj. Razen tega so povsod usmiljeni ljudje, pa bi morda tudi v Toplicah našel kakšen zaslužek.

Vprašal je Francek, kaj mislita o tem gospoda doktorja. Morala sta mu še to in ono povedati. Naposled je hotel še vedeti, kod se gre v Toplice.

Ko je menil, da vé že zadosti, je rekel gospodoma doktorjema: »Z Bogom!« in ju je prosil, da bi se smel zglasiti, če bi hotel o Toplicah še kaj izvedeti. Ves zamišljen in z velikim upom v srcu se je vrnil domov.

Peterček ni slutil, kaj hodi Francku po glavi. Ali doktorja sta pa zapazila, da nekaj namerja. Radovedna sta bila, kako jo bo ukrenil. Gospod Hvatal je obljubil svojemu prijatelju Korenu, da mu bo pisal, če se bosta mlada Konopaska napotila z materjo v Toplice.

Rekel je za Francka: »Poznam ga, gotovo bo to izpeljal.«

Profesor pa je dejal: »Reci jima, da naj se pri meni oglasita.«

(Dalje.)

Gospod je vstal ...

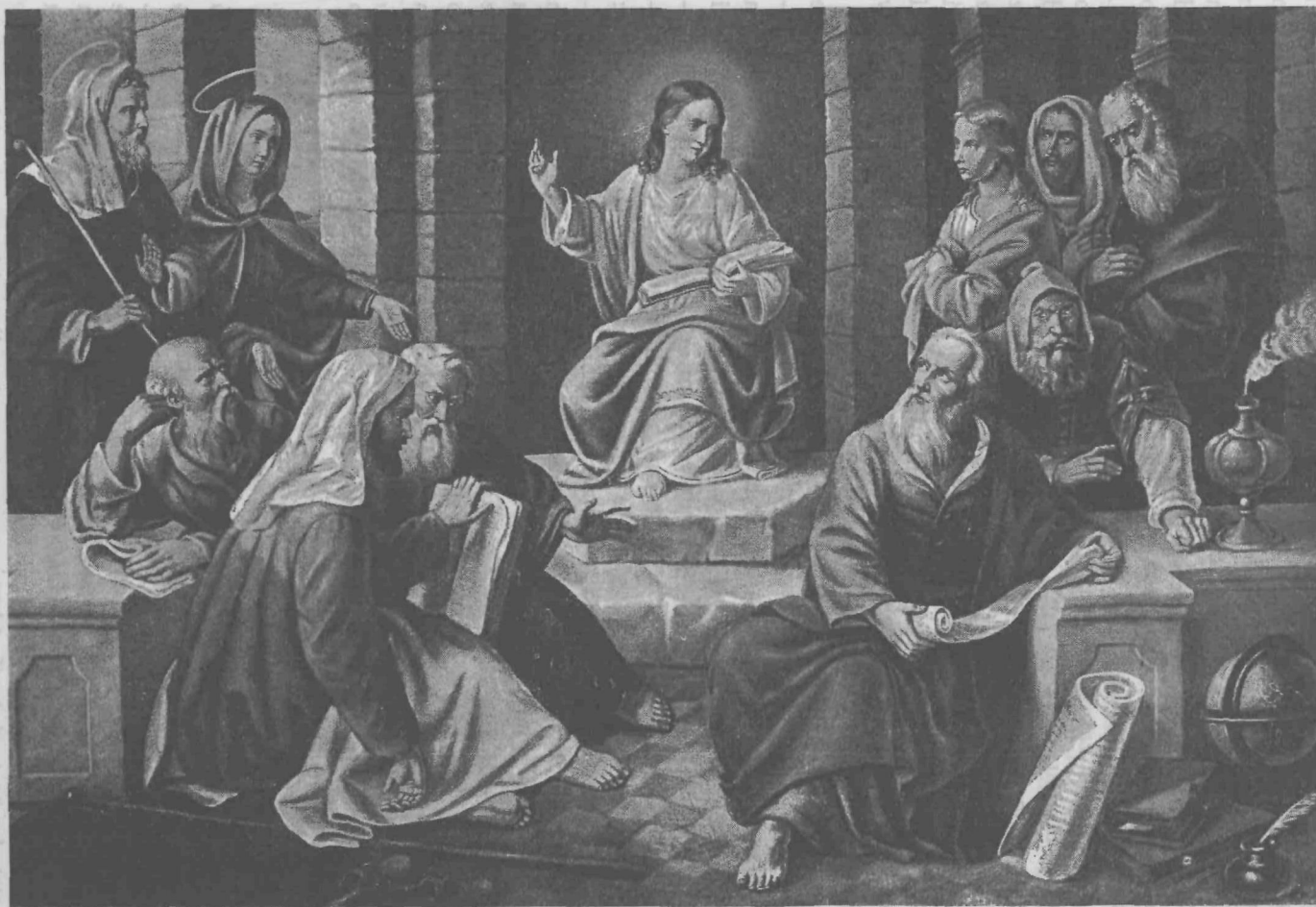
Praznično oblečeni, vsi veseli, ta in oni dolgo viržinko v ustih, so se košatili fantje ob obzidju, ki v velikem krogu obdaja pokopališče s cerkvijo vred, in so gledali globoko podse na strmo pot, po kateri so venomer dohajali farani.

Še precēj časa je bilo do procesije, zato je hodil vsakdo kolikor mogoče zložno navkreber proti cerkvi; v svežem jutranjem zraku so se svetila lica vseh kakor omita z roso; nedeljske so bile kretnje deklet, ki so se v gručah, vsa belooblečena, šumoma gnetla skozi ozka obzidna vrata na pokopališče in hitela takoj v cerkev.

Slavnostno so potrkalvali iz visokih lin velikonočni zvonovi, vedno bolj svečano so doneli. Visoko iz lin je strmelo troje začudenih obrazov dol na pokopališče, ki se je čudovito hitro polnilo z možmi, fanti, dekleti in otroci.

Blizu obzidnega vhoda so že stali v dolgi vrsti šolarji, za njimi šolarke, vse v belih oblekah, v lepo spletenih laseh ljubke pentlje. Prvi šolar, bržčas vzor in odlika izmed vseh otrok, je držal v rokah lepo majhno bandero; kraj šolarjev je hodil semintja gospod učitelj in nadzoroval z resnim, strogim obrazom svojo čredo. Vsekrižem pokopališča, od obzidja do cerkve, je nemirno šumelo; čulo se je radostno govorjenje, tuintam zvonek, presekan smeh; za hip molk, kakor da je dahnila strupena sapa med množico; ali takoj zatem je zašumelo in zavalovalo še bolj vse do velikih, odprtih cerkvenih vrat. Naglo je potekal čas. Že ni bilo nič več daleč do prvega največjega svečanega trenutka, že je bila ura v zvoniku s počasnimi, zamolklimi udarci šest. Samo še kak zakasnel mož je hitel po poti navzgor, in le še kaka postarna ženica, z velikim, rdečeobrezanim molitvenikom pod pazduho, se je godrnjaje rila skozi gnečo na pokopališču proti vratom.

Naposled so slovesno zabučale v cerkvi orgle; mahoma se je pokopališče docela izpraznilo, vse se je trio pred vrati; premajhna je bila za vso množico cerkev, veliko ljudi je moralo ostati zunaj. Vedno močnejše so bučale orgle s kora; pred božjim grobom se je v škrlatastem plašču pri-

Dvanajstletni Jezus v templju.

kazal mašnik, zavil v oblake dišečega kadila, ki se je valilo nad mrgolečimi glavami vzdolž po svetišču in se dvigalo visoko do širokih, svetlih oken. — »Aleluja!« — je zapel počasi, z lepim, donečim glasom mašnik in zapeli so sredi bučanja orgel tisto staro ali vedno pretresljivo lepo velikonočno alelujo pevci in pevke na koru. Od oltarja do portala se je zibalo in šumelo, vse je pelo, glava do glave, vse je dvigalo oči kvišku — en sam mogočen slavospev se je razlegal iz oveseljenih, velikonočnih src: »Gospod je vstal... aleluja!« Množica je padla na kolena, fantje zunaj pred cerkvijo so pogrinjali na tla robce in so poklekali, glave sklonjene, roke na prsih.

Kmalu zatem se je množica v cerkvi zaokrenila, vse je zavalovalo proti izhodu. Četvero mož je vzdignilo izpred oltarja rdeče »nebo«, pod katero je stopil mašnik z Najsvetejšim, ministrantje so zazvončkljali z zvončki — izprevod se je jel pomikati, zapel je zopet pevski zbor; ljudje so se umikali in so delali prostor. Najkrepkejši fantje od fare so zagrabili za visoka bandera, jih globoko nagnili in jih z razgretimi, rdečimi lici nesli skozi vrata na plano; tukaj so bandera razvili, da so glasno zaflafotala v hladnem jutranjem vetru. Naglo so se razvrstili ljudje v procesijo.

Šolarček spredaj je dvignil svoje banderce v roke, gospod učitelj je zamahnil z desnico, in šolarska vrsta je prva pričela korakati izpred cerkve skozi obzidna vrata, po poti navzdol. In vila se je procesija, niže in niže, zarožljali so v rokah molki, iz vseh ust je zakipela molitev; sredi procesije se je svetilo nad odkritimi glavami »nebo«, pevski zbor je odgovarjal mašnikovemu petju, cingljali so zvončki ministrantov. Tedaj je zadonel nedaleč od cerkve, vrhu hriba, prvi strel, da se je stresla zemlja; za njim drugi, tretji, četrti; venomer so nabijali fantje možnarje, zaporedoma so se začeli oglašati streli; kadar je švičnil plamen iz možnarja in se je dvignil plahutaje, kakor izrastel iz tal, ogromen smrdeč oblak dima proti nebu, je zagrmel pok bobneče med sivim hribovjem in odmevalo je ostro od skal. Procesija se je zvrstila zlagoma po poti navzdol, v vetru so flafotala ponosno razpeta bandera, napenjala se in žarela v prvih žarkih vzhajajočega solnca. In še bolj slavnostno, še vse bolj bučno kakor poprej, so vriskali iz zvonika zvonovi, prepevali so zajedno z vijočo se procesijo himno vstajenja...

S svojo sosedo, staro, globokoupognjeno in nekoliko šepajočo ženico v paru je stopala v procesiji Cankarjeva Agata, na glavi svetlo židano ruto, v roki okoli žuljavih prstov ovit molek, ki je pri vsakem koraku zarožljaj. Tudi sosedo je bila vsa praznična in tudi njej so polzele med prsti debele molkove jagode. Agati je sijala z lic in iz oči sreča; polna velikonočnega veselja se je topila njena duša v blaženosti, kakršno more dati ljubečemu materinemu srcu po dolgem času edinole svidenje s sinom-edincem...

Agata je dvignila glavo, zvonovi so zanesli za hip njene misli v zlato daljo, koder sije solnce vedno; nato se je globoko sključila, v očeh so ji zaigrale nenadoma solze radosti... Po dveh dolgih letih zopet enkrat, ko

zvoné Veliko noč zvonovi tudi njej, ko pojó vstajenja pesem vsem Cankarjevim! Dvoje let je preteklo, dvoje žalostnih let je bilo šlo mimo Agate, ko ni čula velikonočnih zvonov v svojem srcu tako, kakor jih čuje danes. Zadremali so velikonočni zvonovi v srcih zapuščene Cankarjeve družine, odkar je bil odšel njihov sin-edinec, Konrad, na vojsko. Dovršil je bil Konrad ravno gimnazijo, napravil maturo z odliko in je mislil oditi na cesarski Dunaj, študirat naprej za profesorja, kakor je želel sam in vsi domači, — ko naenkrat izbruhne strašna svetovna vojna, kakršne še ni videl svet. Konradovi načrti so bili prekržani; namesto na cesarski Dunaj, se je s prvim večjim transportom mladih vojakov moral odpeljati proti jugu, na srbsko bojišče. Takrat ob slovesu so jokali vsi Cankarjevi, mati Agata, oče Matija in Konradova sestra Anastazija. Mrka žalost se je naselila po Konradovem odhodu v zapuščeno družino. Samo eno razglednico so dobili kmalu od začetka, v času, ko so divjali na srbskem bojišču najljutejši boji, od Konrada, in potem — nič več. Tako je tekel čas, tekli so tedni in meseci, dolgočasno in monotono kakor dež v jesenskih dneh. Preteklo je leto dni in še več, ali od Konrada od nikoder nobenega glasu. »Padel je v boju,« so pričeli misliti domači, in mati Agata je prejokala marsikatero noč, žalostna in redkobesedna sta postala tudi oče in Anastazija... O ljubezen materina, kako si ti velika, kako globoka, nesebična in čista! V nočeh, ko je Agata z grenkimi solzami močila zglatve svoje postelje, se je šele prav jasno zavedala, kako neizrečeno da ljubi svojega sina; pozabljen je bil ves trud, vse muke, vse skrbi, ki jih je bila prestala za Konrada, ko je bil še v gimnaziji; v njenem srcu je plapolala samo ena želja: Da bi Konrada še enkrat videla, da bi ga še enkrat lahko stisnila na svoje ljubeče srce, ga še enkrat poljubila na njegovo visoko, belo čelo!... Krčilo se je njeno srce v bolesi in koprnjenju, prosilo je in je ihtelo: Kje si, o Konradek, sinko moj dragi, kje si? Če si še živ — daj, pridi, vrni se, vrni k svoji materi. Kajti, če si že morda mrtev: nikdar več se ne bodo posušile moje oči, nikdar več ne bo vesela moja duša. O Konradek, sinko moj ljubi! — In molitev materine duše ni ostala brez uspeha. Sredi drugega leta, odkar je bil z doma, se je Konrad naposled vendarle oglasil, dobili so od njega pismo, v katerem je povedal, da je rešen — iz srbskega ujetništva, in da je zdaj na potu v Galicijo, na severno bojišče. To je bilo v tistem času, ko so zmagoslavni Avstrijci zasedli Srbijo in osvobodili tamkaj mnogo svojih ujetnikov. Kako je bila mati Agata tega sporočila vesela! Zdaj so vsi domači zvedeli, da je bil Konrad iz ujetništva sicer mnogokrat pisal domov, a da pisma kljub temu niso dobili nobenega. Vojna je pač vojna, in v takem času ni mogoče, da bi bilo vse v redu. — Konrad se je nato hrabro vojskoval na severnem bojišču proti Rusom, navsezadnje pa se je odpeljal še na jug, na soško bojišče, kjer se je še posebno odlikoval v raznih ljutih bojih z Lahí: prejel je za svojo hrabrost zlato kolajno, ki se mu je prešerno bleasketala na prsih, pod vratom pa se mu je svetlikalo še tudi veliko prišitih zvezd. Domače je čestokrat pozdravljal »od Soče, od tam, kjer noč in dan grmé topovi«, pozdravljal jih je »čez hribe in doline, čez jezera, reke in

potoke, kolikor jih premore Kranjska« — kakor je stalo navadno zmerom na koncu v njegovih mnogoštevilnih pismih. Nekaj dni pred Veliko nočjo pa je došla ta-le dopisnica: »Dobil dopust za štirinajst dni. Oj, zlata mamica moja, zlati atek moj, zopet Vaju bom enkrat videl! Na Veliko soboto bom že doma. Mnogo pozdravov. Vaš Konrad.« — In prišel je, mlad, lep in hraber, junaške prsi odlikovane, s korakom ponosnim in samozavestnim, glavo pokonci, kakor Avstrijec, ki z upravičenim ponosom zre v lepo bodočnost svoje države. Tak je prišel Konrad na Veliko soboto opoldne domov in prinesel je na Cankarjev dom že samó s svojim prihodom veselje vstajenja — — —.

Procesija se je privila do bele kapelice pod hribom in je obstala, Agata se je zdrznila in je dvignila zopet glavo. Mašnik je stopil izpod »neba« v kapelico, za hip je utihnil pevski zbor, množica je poklekala na tla. Tudi Agata in soseda sta bili pogrnili vsaka svojo žepno rutico predse in sta pokleknili. Mrtva tišina se je zasekala za trenotek vsenaokrog, samó zvončkljanje ministrantovih zvončkov se je čulo; zdajpazdaj so v svežem gorskem vetru zaflafotala tudi napenjajoča se bandera, tako da so jih fantje komaj obdržali v rokah. Nato se je procesija dvignila in se napotila v velikem kolobarju po drugi poti zopet proti cerkvi navzgor.

Lepo so pozdravljali s hriba zvonovi, pokali so možnarji. Iznad vzhodnih hribov se je dvigalo solnce počasi vedno više in više na vedro nebo, ki je modrélo čisto in mirno v vsem svojem blestečem sijaju. Od zelenečih njiv pod potjo in od cvetočih črešenj ter jablan na travnikih in ob potu se je širil sladek, opojen duh, na travo in na pot je rosilo belo in rožnonadahnjeno cvetje.

Bili so ravno v ovinku; Agata se je ozrla na ono stran in iskala z očmi sina Konrada in očeta, ki sta med moškimi stopala v paru v procesiji; kmalu ju je opazila. Oče je stopal upognjen, s težkim korakom, Konrad kraj njega pa, mladi vojščak, v svetli vojaški uniformi, ki se mu je kaj lepo podala, se je držal kljub vsej svoji možatosti bolj sramežljivo, kar mu je dajalo še poseben čar lepote in prikupljivosti.

»Kako je lep ... vaš Konrad!« — je dregnila s komolcem soseda Agato; in zašepetala ji je še tiše: »Vesela bodi, Agata! Tako vrlega mladeniča, kakor je vaš Konrad, ni v devetih farah naokrog ... Lepo Veliko noč praznujete letos ...«

Agata ji ni odgovorila, ampak je še globlje upognila hrbet; solza radosti se je zalesketala v njenih očeh in ji spolzela po licih navzdol ...

Ko je dospela procesija nazaj na vrh hriba, se je cerkev v hipu napolnila. Zopet so zabučale s kora orgle, vélika peta maša se je pričela. V mehkih tokih so se razlili križem svetišča srebrni glasovi pevk in božali srca vernikov; izpred oltarja pa se je valilo dišeče kadilo in se je spenjalo kvišku ...

Davno že ni bila pri Cankarjevih prostorna kmečka soba tako snažna in omita, kakor tistega lepega velikonočnega dopoldneva. Na stežaj so bila odprta ozka okna, temnozeleni polkna so se prijazno lesketala; zunaj v vinogradu, pod hišo, so se v rahlem vetriču pozibavale cvetoče breskve, vse kakor z rožnatimi, dehtečimi oblaki obdane; sladko je dišalo v sobo, duh breskvinega cvetja se je mešal z duhom cvetočih jablan zadaj za hišo, kjer so žgoleli gizdavi liščki in naščeperjeni strnadi.

Radostnih obrazov so sedeli za mizo mati Agata in oče Matija, Konrad in Anastazija, hlapec in dekla. Dasi je bilo kosilo bolj skromno kot druga leta, ker je treba varčevati z živili, so vendar vsi zadovoljni in z veselim srcem používali božje darí. Hitro je potekel čas med prísrčnimi domačimi pogovori. Nekako svečanostno razodene najprej gospodar svoje veselo razpoloženje:

»Lepo so peli danes pri maši. Ne pomnim še tako vesele Velike noči, kakor jo obhajamo letos. Kakor pomlajenega se počutim.«

»Tudi meni se zdi, da sem se čez noč kar pomladila,« je s tihim, mehkobnim glasom rekla mati. »Tako lahko sem šla danes zjutraj v hrib, kakor da imam dvajset in ne petdeset let; in tako lepo so zvonili danes velikonočni zvonovi...«

»To vse si napravil ti, Konrad!« — se je z zvonkim smehom oglasila Anastazija. »Tvoja vrnitev nas je vse ozdravila.«

Konrad je živahno zamahnil z desnico, nežnobelo obličje rahlo zardelo od veselja, ki mu je širilo mlade, junaške prsi.

»Kaj bi tisto! Saj ni vredno, da bi govoril... to se pravi: da bi se hvalil pred vami, Anastazija, sestrice draga. Jaz mislim vse drugače. Prava Velika noč za nas vse bo nastopila takrat, ko se bo po vsej Evropi zopet naselil blaženi mir, ko bodo potihnili topovi in puške, takrat, ko bo naša mila in zmagoslavna domovina Avstrija zopet zamenjala puško s plugom. Daj Bog, da ni več daleč do tistega veselega časa! Takrat bomo prepevali: Gospod je vstal... aleluja! Vstal je Gospod, zastava miru in sloge in ljubezni vihrá zopet širom Evrope, vihrá in plapolá do neba na zasutem grobu vseh dosedanjih vojskâ! — To sem vam mislil povedati, ljubi domači.«

»Zdaj pa nam povej, kako si se kaj vojskoval!« — je silila vanj Anastazija, ki je bila splošno znana kot jako radovedna deklica. »Kakšni pa so Rusi? Jaz si jih predstavljam kot zelo grozne može — taki so kakor parkeljní, kajne?«

»Ni tako hudo, dragi otrok!« — se je pri tem sestrinem mnenju Konrad bučno zasmel. »Rusi so ljudje kakor mi, samo bolj kosmati so v obraze, če se dalje časa ne brijejo, in Srbi ravnotako, in Italijani tudi; to posebnost pa imajo pač Italijani, da so povprečno zelo rjavih, zagorelih obrazov, črnih las in črnih oči.«

»Torej so Italijani le podobni parkeljnom!« — je šegavo namígnila Anastazija.

Zdaj sta se poleg Konrada gromko zasmejala še oče Matija in mati Agata.

»Uganila si, sestra; Lahí so pa res parkeljnóm podobni, posebno še, kadar na vsak način hočejo priti čez Sočo, pa jih naše hrabre avstrijske čete vedno vržejo nazaj, tako da izgubi v tem boju marsikak parkelj svoja rogova in še celó rep!« — se je šalil Konrad. »Ampak jaz se jih prav nič ne bojim, teh laških parkeljnov. Čez dva tedna, ko bom moral zopet nazaj na bojišče, se bom ž njimi zopet poizkusil. — Za trdno sem prepričan, da bo Avstrija, tako kakor je premagala Srbe, premagala tudi Lahe. Mogočna bo Avstrija po vojski: segala bo do morja daleč na jug, daleč na vzhod in zahod, daleč na sever. Vsi Avstrijci se zelo veselimo te pomlajene, mogočne Avstrije...«

Toplo je sijalo zunaj solnce, zlati prameni so lili skozi okna v sobo, tako da so bili obrazi vseh jarko obžarjeni; velikonočna radost je bila razlita nad srečno družino, v vseh srcih so pozvanjali velikonočni zvonovi. Na dolgo in na široko je razlagal in pripovedoval zdaj Konrad, kako se je vojskoval s Srbi, kako z Rusi in Lahí, zlasti zanimivo pa je opisal svojim domačim ujetništvo, ki ga je bil deležen v Srbiji. Oče in mati, posebno pa mala Anastazija, so Konradu v mislih z zanimanjem sledili po vseh bojiščih, koder jih je vodil mladi, z zlato hrabrostno svetinjo odlikovani Avstrijec s svojo prirojeno, živahno zgovornostjo. — —

Pozno v popoldne, po litanijah, je dospel iz doline, iz vriskajoče, v solncu se smejoče Jagnjenice, stric Martinek, in napotili so se vsi skupaj od hiše navzdol, po ozki stezi proti polju. Zeleneče njive so šumoma valovale, prepevali so nad njimi škrančki; puhtelo je iz globokih brazd, božji blagoslov je rosil nad ljubo domačo zemljo; kajti tudi ta zemlja, ki ji je solnce gredo kipeče prsi, je čutila Veliko noč v sebi.

Ko so bili na Golobijeku, na prijaznem, vinorodnem holmu, so posedli v travo; lep razgled so imeli na dolino pod seboj in na hribe naokrog.

»O domača zemlja, kako si lepa!« je rekel Konrad, ogledovaje z radostjo v srcu s pomladanskim cvetjem okrašeno naravo. »Jaz sem toliko srečen, da sem zdaj doma in da z domačimi vred uživam to veselo Veliko noč. A koliko jih je, ki se nahajajo ta čas na raznih bojiščih! Daj ljubi Bog, da bi kmalu napočil tisti véliki čas, ko bodo vsi avstrijski junaki zopet lahko, vsak na svojem domu, prepevali v krogu svojih domačih: Gospod je vstal... aleluja! — in bodo za vedno zopet lahko v miru obdelavali domačo zemljo, ki tako hrepeni po močnih, pridnih delavnih rokah!«

S hriba so se tedaj vnóvič oglasili velikonočni zvonovi. Odkrili so se Cankarjevi, stric Martinek se je odkril, tudi sosedova dekleta, ki so bila do zdaj prepevala na bližnjem gričku, so umolknila; materi Agati pa je bilo z družino vred tako sladko pri srcu, kakor še nikoli...

Jakob Nemanič.

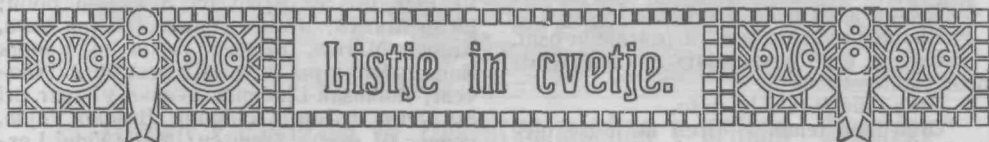
Zabavni dogodki iz minulosti.

Po raznih virih nabrala Gnjevoš in Internus.

8. Kdo je večji mojster?

Slavna glasbenika Mozart in Haydn sta se pričkala, kateri igra spretneje na glasovir. Zmenita se, da naj postavita drug drugemu note, katere naj igra. Najprej napiše Haydn Mozartu težko skladbo. Mozart sede ter igra gladko in brez težave do konca. Nato napiše Mozart Haydn sku skladbo. Haydn sede in začne veselo igrati. Kar obstane in reče: »Ljubi prijatelj, to ne gre! Tele note naj igram z desno roko, te tukaj z levo, a tu v sredi je še ena nota, ki naj jo udarim istočasno z onimi; to je nemogoče!«

»Nič lažjega nego to!« reče Mozart, sede k glasovirju ter igra. Ko pride do onega mesta, ki ga ni zmožel Haydn, udari tudi z nosom po tipki. Tako je Mozart zmagal.

Zakaj?

11. Zakaj se mladost imenuje pomlad življenja? Res je veliko sličnosti med pomladnim življenjem v naravi in življenjem mladinskim.

a) Spomladi se vse prenavlja. Pozimi je narava takorekoč spala, vse je bilo kakor mrtvo; spomladi pa se obhaja vstajenja praznik; zemlja se obleče v dično zeleno obleko, vso pretkano s pisanim cvetjem; povsod prekrasen razvoj, povsod bujna rast! Ko nastopi poletje, je že vse pripravljeno, da dozoré naravni pridelki v poletni toploti. — Enako je pri mladini. Telesne in dušne moči se hitro razvijajo: le nekaj let, in nezmožno dete postane krepak deček, junaški mladenič, ki izvršuje že težka dela. Posebno pa se kaže zadovoljiv napredek v duševnem življenju: kolik zaklad si je pridobil že v prvih letih spomin, kako je napredoval razum, kako se je okrepila volja, kako krasno svetišče je postalo mlado srce! Seveda zamuditi, zanemariti ne sme nihče te zlate dobe. Kar se je v naravi zakasnilo ali zanemarilo spomladi, se ne da več nadomestiti poleti in v jeseni; kar sta mladenič in mladenka zamudila v zorni mladosti, tudi navadno ne nadomestita v poznejših letih: „Kakršna mladost, taka starost.“

b) Pomladno življenje v naravi je rahlo in nežno. Ako nenadno zavejejo mrzli vetrovi, ako slana razprostre svoje belo pregrinjalo, se začne krčiti in rumeneti zelenje po drevju in po tleh, cvetje žalostno vene in gine: uničene so vesele pomladne nade! — Enako gorje lahko napravijo med mladino

telesne nezgode, še bolj pa dušne nevarnosti, po pohujšanju zgodaj zbudjene strasti. Blagor onim malčkom, ki srečno prebijejo to nevarno dobo čili in zdravi na telesu ter v svetlem blesku dušne nedolžnosti!

c) Še to moram omeniti, da je pomlad čas veselja in radosti. Kamor se oko ozre, povsod vse polno mične lepote, saj je radodarna vesna oblekla naravo v najlepšo obleko. Od vseh strani pozdravljajo naše uho raznovrstni prijetni glasi veselih ljudi in živali, zlasti nas oveseljujejo zjutranji in večerni koncerti naših ljubih ptic. In te milobne pomladne sapice, ta sveži zrak in prijetni vonj pestrega cvetja kako dobro dé in pospešuje zdravje! — O mladini je pa sploh znano, da se zna mojstrsko veseliti. Če mi odrasli učimo deco raznih ved, nas pa nedolžna mladina uči, kako naj si v prid obračamo zaklade poštenega veselja.

12. Zakaj večkrat nagloma skopni tudi debel sneg? Rekli boste: solnce spomladi topleje sije in ga raztopi. Pa to ni edini in tudi ne glavni vzrok. Ko bi le solnce topilo sneg in led, bi izginjal le po solčnih krajih, in še to le podnevi. Glavni uspeh imajo tu gorki vetrovi. Ti delajo, navadno v zvezi z dežjem, po hribih in dolinah, ponoči in podnevi ter sneg — v pravem pomenu besede — kar izpihajo v kratkem času.

13. Zakaj se zelenje prične najprej v nižavah in le polagoma tudi po hribih in gorah? To je pač vsakemu znano, da je v zraku čimdalje bolj mrz, kolikor bolj se oddalja od zemlje v podnebne višave. Solnce sicer gorko sije, toda razgreje le ze-

meljska tla, kolikor jih doseže, zrak pa ostane bolj ali manj mrzel in ta mraz vpliva zlasti ponoč na površje zemlje in zmanjšuje kolikortoliko izhlapevanje talne gorkote.

Modrost v pregovorih, domačih in tujih.

Greh.

Priložnost greh dela.
Nihče ni brez greha.
Greh grehu vrata odpira.
Greh prinese greh. — Greh pride malokrat sam.

Iz malih grehov nastanejo veliki.
Mali greh je tudi greh.
Vsak greh se sam kaznuje.
Greh nosi šibo na lastnem hrbtu.
Za velik greh velika kazen.
Očit greh zahteva očitno kazen.
Po sladkem grehu pride grenka kazen.
Grešna slast pelje v propast.
Kjer se greh seje, tam raste trnje in osat.
Kjer se greh naseli, tam ne more čednost stanovati.
Greh izpridi telo in dušo.
Greh ljubi temo. — Greh ne more gledati svetlobe.
Stari greh ima novo sramoto.
Za stari greh nova kazen (nova pokara).
Greh — satanov smeh.
Konec greha je začetek kesanja.
Greh zapusti večkrat človeka prej nego človek greh.

Noben greh ni tako velik, da bi ne mogel biti odpuščen.

Noben greh ni tako skrit, da bi ne prišel na dan.

Kdor se ponaša z grehom, ta se dvakrat pregreši.

Reki: Greh z grehom kaznovati. — Greh z grehom pokriti.

Greh se pove, grešnik se zamolči. (Tako se opravičuje, kdor noče škodovati bližnjemu na dobrem imenu.)

Grenkek.

Grenko in sladko iz ene posode (iz enega vira).

Kdor ni nikoli nič grenkega pokusil, ta ne ve, kaj je sladko.

Kdor je pil grenko, se mu potlej boljše zdi sladko.

Bolniku vse grenko.

Reki: Grenko ko pelin. — Grenko ko žolč. — Grenko ko smrt.

Grenke solze točiti.

Grenke voljno požirati.

Grenkoba (grenjava).

Malo grenkobe izpridi veliko sladkosti.
Česar se človek zelo veseli, je rado polno grenjav.

Ko bi človek vse grenjave izpil, bi en trenutek več živ ne bil.

Grešnik.

Grešnik je sam svoj krvnik.
Poštenjak se s poštenjakom druží, grešnik grešniku služi.

Vsi smo (ubogi) grešniki.

Rek: To je zastaran grešnik.

Rešitev rebusa št. 3.

Oj veselje, vesna že trka na vrata.

Prav so rešili: Debelak Marija in Milan, v Smartnu pri Litiji; Gabrijelčič Cirila, učenka na Brezjah; Kunčič Jozefa, Klementič Jozefa, Senčar Otilija in Ostrc Jozefa, učenke VI. razr. pri Sv. Križu na Murskem polju; Ličan Marica, Prosen Marica, Gržina Vera, Kregar Marica, Brinšek Vlasta in Vodnik Nada, učenke pri č. šolskih sestrah v Trnovem; Robinšak Ljudmila, učenka VI. razr. pri Sv. Petru v Gornji Radgoni; Branko Vojda, učenec IV. razr. v Središču; Mulej Vida, Leskovar Anica, Dolar Lidunka in Bizjak Dragica, učenki pri č. šolskih sestrah v Mariboru; Kocmut Karl in Kocbek Edvard, učenca VI. razr. pri Sv. Jurju ob Ščavnici; Šeško Ivan, posestnika sin, Brdo pri Planini (Štajersko).

Odgovor na šaljivo vprašanje v št. 3.

Cerkvena vrata.¹

Prav so odgovorili: Rihar Ivanka in Lojzika v Polhovem Gradcu; Robinšak Ljudmila, učenka VI. razr. pri Sv. Petru v Gornji Radgoni; Branko Vojda, učenec v Središču; Kocmut Karl in Kocbek Edvard, učenca VI. razr. pri Sv. Jurju ob Ščavnici; Bohanec Franc, Skuhala Jakob in Janševc Ludvik, učenci VI. razr. pri Sv. Križu na Murskem polju; Hanc Tonica in Kocbek Josipina, učenki pri Sv. Ani na Krembergu.

¹ Pravilen je tudi odgovor: nos, možgani, oči itd. Tako so odgovorile: Ličan Marica, Prosen Marica, Gržina Vera, Kregar Marica, Brinšek Vlasta in Vodnik Nada, učenke pri č. šolskih sestrah v Trnovem. Višje kot nebo so nebesa, tako pa menijo: Leskovar Anica, Dolar Lidunka in Bizjak Dragica, učenke pri č. šolskih sestrah v Mariboru; Šeško Ivan, posestnika sin, Brdo pri Planini.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5:20 K za pol leta 2:60 K. — Uredništvo in upravnništvo Pred škofijo št. 9 v Ljubljani.